Zastosowanie algebry liniowej 2. Model Leontiewa

(materiały dla studentów WSISiZ, w ramach wykładu z algebry)

Model przepływów międzygałęziowych, input-output model,

Модель «витрати — випуск», яку також називають моделлю міжгалузевого балансу Леонтьєва,

Мадэль таксама вядомая як «выдаткі-выпуск,

Межотраслевой баланс МОБ, метод «затраты — выпуск».

0. Wstęp. Różne gałęzie gospodarki są ze sobą związane mniej lub bardziej ściśle. Do produkcji samochodu potrzeba stali, gumy i wyrobów elektrycznych (współcześnie także elektroniki). Przemysł gumowy potrzebuje transportu (czyli samochodów) i oczywiście także elektroniki na przykład (do komputerów sterujących produkcją). Podobnie huty potrzebują i samochodów, i żarówek. Czy można te skomplikowane zależności ująć matematycznie i, co ważniejsze, **by był z tego jakiś pożytek?**

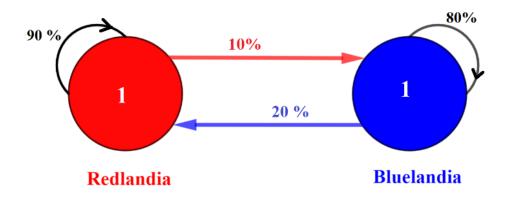
W 1973 roku nagrodę Nobla z ekonomii otrzymał Wasyli Leontieff (аmerykański ekonomista rosyjskiego pochodzenia, Василий Васильевич Леонтьев, 1905 – 1999). Opracował on właśnie stosowny model przepływów międzygałęziowych (w angielskiej terminologii input-output model). Po polsku mówimy także "model nakładów i wyników". Omówię bardzo okrojoną wersję jego wersję i skupię się na matematycznych stronach zagadnienia. Model Leontiewa nabrał znaczenia dopiero po upowszechnieniu się metod komputerowych. Obliczenia, które należy wykonać, są przy użyciu tylko długopisu, są bardzo czasochłonne i żmudne – należy rozwiązać układ równań o bardzo wielu niewiadomych.

Leontieff zaczął od analizy gospodarki amerykańskiej po II wojnie światowej. Panowało przekonanie, że USA eksportują wyroby kapitałochłonne, a importują te oparte na taniej sile roboczej. Leontieff wykazał, że jest odwrotnie. W ekonometrii nazywa się to zresztą paradoksem Leontiewa. To skłoniło go do analizy bardziej skomplikowanych zależności.

Wspomnę tylko jeszcze o nagrodzie Nobla z ekonomii dla 1997 za model wyceny opcji. W uproszczeniu, *opcja kupna* jest ofertą sprzedającego, że w przyszłości sprzeda komuś swój produkt po ustalonej teraz cenie, niezależnej od przyszłych wahań giełdowych. Za taką ofertę kupujący powinien zapłacić.

Nagrodę tę, czyli 'Nobel 1997 in economics' dostali Robert Merton i Myron Scholes, a powinien ją dostać także Fisher Black, który jednak zmarł w 1995 r., a według regulaminu Nagrodę przyznaje się tylko osobom żyjącym. Wspominam o tej nagrodzie dlatego, że matematyka tam stosowana 'z bardzo wysokiej półki'. Może nawet zbyt wysokiej.

1. **Migranci.** Zacznę od lekkiej, trochę anegdotycznej wersji problemu. Otóż na Oceanie Kolorowym są dwie wyspy, Redlandia i Bluelandia. Redlandia jest bogatsza, ale brzydka. Bluelandia jest nieco biedniejsza, ale piękna krajobrazowo. Do czasu zniesienia utrudnień w podróżach na każdej z tych wysp mieszkało po 100 tysięcy ludzi. Gdy zawarto porozumienie o swobodnej wymianie, okazało się, że każdego roku 10% Redlanczyków emigruje do Bluelandii, a 20% Bluelandczyków do Redlandii. Po przybyciu na sąsiednią wyspę imigrant dostaje od razu nowe obywatelstwo. Jak będzie kształtować się populacja tych dwóch wysp w kolejnych latach?



To w miarę proste zadanie. Oznaczmy przez r i b liczbę ludności tych wysp. Warunek początkowy (czyli stan w roku zerowym w setkach tysięcy) to r = b = 1.

Po roku liczba ludności w Redlandii, czyli r, zmienia się na 0,9 r + 0,2 b,

natomiast b staje się 0,1 r + 0,8 b. Oznaczmy: $M = \begin{pmatrix} 0.9 & 0.2 \\ 0.1 & 0.8 \end{pmatrix}$. Wtedy

$$\binom{r}{b} \longrightarrow M \binom{r}{b}$$

a to znaczy, że czyli po roku liczba ludności wyniesie

$$\begin{pmatrix} 0.9 & r & + & 0.2 & b \\ 0.1 & r & + & 0.8 & b \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1.1 \\ 0.9 \end{pmatrix}.$$

Sto dziesięć tysięcy w Redlandii, 90 tysięcy w Bluelandii.

W następnym roku zmieni się to na $M\begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 0 & 9 \end{pmatrix}$, czyli $M^2\begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix}$.

W następnych latach będzie oczywiście $M^3\begin{pmatrix} 1\\1\end{pmatrix}$, $M^4\begin{pmatrix} 1\\1\end{pmatrix}$ i tak dalej.

Przeprowadźmy stosowne wyliczenia:

Czy proces ten się zatrzyma? Może Bluelandia się całkiem wyludni? Nie. Obliczając wektory własne macierzy *M* zobaczymy, że

$$\begin{pmatrix} \frac{9}{10} & \frac{2}{10} \\ \frac{1}{10} & \frac{8}{10} \end{pmatrix} \begin{pmatrix} \frac{4}{3} \\ \frac{2}{3} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \frac{4}{3} \\ \frac{2}{3} \end{pmatrix}$$

Wyznaczyliśmy stan równowagi. Jeżeli w **Redlandii** będzie $\frac{4}{3}$ ludności w stosunku do roku zerowego, (czyli 133,3 tysięcy), a w Bluelandii $\frac{2}{3}$ (67,7 tysięcy), to ustali się równowaga między emigrującymi w obu kierunkach $\mathbf{R} \to \mathbf{B}$ i $\mathbf{B} \to \mathbf{R}$. Zobaczmy, już za piętnastym razem będzie prawie tak:

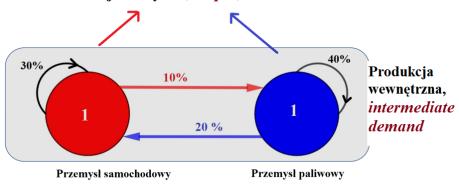
$$M^{15} \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1.33 \\ 0.67 \end{pmatrix}$$

No tak, ale czy za takie rachunki można było dostać nagrodę Nobla?

2. <u>Przejdźmy do gospodarki.</u> Są dwie kooperujące ze sobą firmy, **R** i **B**.

Rozpatrzmy takie dane. Na produkcję, którą daje ${f R}$, składa się 30% produktu własnego (na przykład: przemysł samochodowy potrzebuje samochodów) i 20% produkcji ${f B}$. Natomiast ${f B}$ zużywa na własne potrzeby aż 40% swoich wyrobów i 10% produkcji ${f R}$. Na przykład: przemysł paliwowy potrzebuje i paliwa, i samochodów.

Produkcja na rynek, output, extra demand



Ujmę to inaczej. Przemysł samochodowy wytwarza x, z czego 0.3 x przeznacza na własne potrzeby, oraz oddaje paliwowemu 0.1 x. Paliwowy wytwarza y, z czego na własne potrzeby bierze 0.4 y, a samochodowemu daje 0.2 y.

Opisuje to tak zwana input-output matrix (wejścia-wyjścia)

$$A = \begin{pmatrix} 0.3 & 0.2 \\ 0.1 & 0.4 \end{pmatrix}$$

To znaczy, że jeżeli produkcja jest $X = \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix}$, to na wewnętrzne potrzeby

idzie $A \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix}$, zatem na rynek można dać X - AX = X(I - A), gdzie I oznacza macierz jednostkową, $I = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$.

Zakładamy teraz, że jest zapotrzebowanie na r od pierwszego (czerwonego), oraz b od drugiego (niebieskiego). Wektor $d = \binom{r}{b}$ nazywa się wektorem extra demand (output, wektor zewnętrznego zapotrzebowania)

$$\binom{x}{y} - A \binom{x}{y} = d = \binom{r}{b}$$

Stąd
$$X = \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} = (I - A)^{-1}d$$
, o ile macierz ta jest odwracalna.

Przykład . Niech ${d_1 \choose d_2}={7000 \choose 3000}$. To znaczy, że gospodarce potrzebne jest 7000 od R i 3000 od B.

Mamy
$$I - A = \begin{pmatrix} 0.7 & -0.2 \\ -0.1 & 0.6 \end{pmatrix}$$
, zatem otrzymujemy

Input

$$\begin{pmatrix} 0.7 & -0.2 \\ -0.1 & 0.6 \end{pmatrix}^{-1}$$
.{7000, 3000}

Result (12000, 7000)

Sprawdźmy. **Czerwony** produkuje **12000**, z czego na własne potrzeby musi przeznaczyć 30%, czyli **3600** a **niebieski** wyciąga od **czerwonego** 20 % swojej produkcji, czyli 20% od **7000**, czyli 1400. Łącznie zatem czerwony daje "do wewnątrz" **3600 +1400** = **5000**. Na zewnątrz (extra demand) zostaje **12000** – **5000** = **7000**.

Zgadza się.

Niebieski: produkuje 70000, z tego 40 % czyli 28000 idzie na własne potrzeby. Czerwony bierze od niebieskiego 10 % jego produkcji, czyli 1200. Niebieskiemu zostaje 7000 – 2800 – 1200 = 3000. Też się zgadza.

Zadanie 1. Wyznacz wielkość produkcji, gdy macierzą przepływów międzygałęziowych jest

$$A = \begin{pmatrix} 0.1 & 0.1 & 0.3 \\ 0.1 & 0 & 0.2 \\ 0.3 & 0.2 & 0.2 \end{pmatrix},$$

a wektor extra demand (dodatkowe zapotrzebowanie, produkcja na rynek) $d = \begin{pmatrix} 207 \\ 5747 \\ 1317 \end{pmatrix}$.

Rozwiążenie. Równanie input-output to (I-A).d=X , czyli $\mathbf{X}=(I-A)^{-1}d$ Rozwiąże Excelem

Odpowiedź:
$$X = \begin{bmatrix} 2410 \\ 6840 \\ 4260 \end{bmatrix}$$
.

Sprawdzenie (+ zrozumienie "o co chodzi", what does it all mean, як це зрозуміти, як гэта зразумець, в чем дело).

Mamy trzy zakłady: Pierwszy, Drugi i Trzeci.

- 1) Pierwszy produkuje 2410, z czego na wewnętrzne potrzeby idzie: 241 własnej produkcji, 684 produkcji Drugiego i 0,3· 4260 produkcji Trzeciego. Łącznie 241 + 684 + 1278 = 2203. Na zewnątrz zostaje zatem tylko 2410 2203 = 207. Zgadza się.
- **2)** Zauważmy, że **Drugi** do produkcji nie potrzebuje w ogóle własnych wyrobów. Wytwarza **6840**, z czego na własne potrzeby przeznacza
 - $0.1 \cdot 2410 + 0 \cdot 6840 + 0.2 \cdot 4260 = 1093$. Zostaje 6840 1093 = 5747.
 - 3) Trzeci wytwarza 4260, ale na wewnętrzne potrzeby zużywa
 - $0,3 \cdot 2410 + 0,2 \cdot 6840 + 0,2 \cdot 4260 = 2943$. Zostaje 4260 2943 = 1317. Zgadza się.

Zadanie 2. Wyznacz wielkość produkcji, gdy macierzą przepływów międzygałęziowych jest

$$A = \begin{pmatrix} 0.1 & 0.1 & 0.3 \\ 0.1 & 0.2 & 0.2 \\ 0.3 & 0.2 & 0.2 \end{pmatrix}$$

a wektor extra demand (dodatkowe zapotrzebowanie, produkcja na rynek) to

$$d = \begin{pmatrix} 11400 \\ 5600 \\ 39600 \end{pmatrix}.$$

Odpowiedź: $\begin{pmatrix} 40000 \\ 30000 \\ 72000 \end{pmatrix}$. Sprawdzenie:

- 1) Jeżeli Pierwszy produkuje 40000, to na własne potrzeby idzie:
 4000 własnej produkcji, 3000 produkcji Drugiego i 0,3· 72000 produkcji
 Trzeciego, czyli 4000 + 3000 + 21600 = 28600. Na zewnątrz wychodzi
 zatem 40000 28600 = 11400. Zgadza się.
- 2) Wyliczyliśmy, że **Drugi** wytwarza 30000, z czego na potrzeby wewnętrzne przeznacza $0.1\cdot40000+0.2\cdot30000+0.2\cdot72000=24400$.

Zostaje 30000 - 24400 = 5600. Zgadza się.

3) Trzeci wytwarza 72000, ale na wewnętrzne potrzeby zużywa $0.3 \cdot 40000 + 0.2 \cdot 30000 + 0.2 \cdot 72000 = 12000 + 6000 + 14400 = 32400$. Zostaje 72000 – 32400 = 39600. Zgadza się.

Zadanie 3. Przyjmijmy, że między zakładami A, B, C nie ma żadnych zależności. Każdy z tych zakładów zużywa na własne potrzeby połowę własnych wyrobów. Jaka powinna być wielkość produkcji dla wektora $extra\ demand\ d = \begin{pmatrix} 100 \\ 200 \\ 300 \end{pmatrix}$. Rozwiąż to "na zdrowy rozsądek" i sprawdź ogólną formułą dla modelu Leontiewa.

Zadanie 4. Wyznacz wielkość produkcji dla podanego schematu przepływów międzygałęziowych i wektora extra demand d.

Zadanie Wyznacz wielkość produkcji dla podanego schematu przepływów międzygałęziowych i wektora $extra\ demand\ d.$

$$d = \begin{pmatrix} 9000 \\ 18000 \\ 27000 \\ 1/10 \end{pmatrix}$$

$$d = \begin{pmatrix} 9000 \\ 18000 \\ 27000 \\ 36000 \end{pmatrix}$$

Rozwiązanie. Mamy macierz wejścia-wyjścia:

$$A = \begin{pmatrix} \frac{1}{5} & \frac{1}{10} & \frac{1}{10} & \frac{1}{10} \\ \frac{1}{10} & \frac{1}{5} & \frac{1}{10} & \frac{1}{10} \\ \frac{1}{10} & \frac{1}{10} & \frac{1}{5} & \frac{1}{10} \\ \frac{1}{10} & \frac{1}{10} & \frac{1}{10} & \frac{1}{5} \end{pmatrix}$$
. Wyznaczamy odwrotność macierzy **I**-A.

$$(\mathbf{I} - \mathbf{A})^{-1} = \begin{pmatrix} \frac{4}{5} & -\frac{1}{10} & -\frac{1}{10} & -\frac{1}{10} \\ -\frac{1}{10} & \frac{4}{5} & -\frac{1}{10} & -\frac{1}{10} \\ -\frac{1}{10} & -\frac{1}{10} & \frac{4}{5} & -\frac{1}{10} \\ -\frac{1}{10} & -\frac{1}{10} & -\frac{1}{10} & \frac{4}{5} \end{pmatrix}^{-1} = \frac{2}{9} \begin{pmatrix} 6 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 6 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 6 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 6 \end{pmatrix}$$

Mnożymy przez wektor d i otrzymujemy wynik:

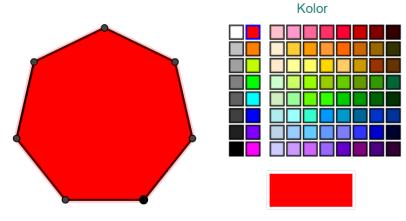
$$\frac{2}{9} \begin{pmatrix} 6 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 6 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 6 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 6 \end{pmatrix} . \{9000, 18000, 27000, 36000\}$$

Result (30000, 40000, 50000, 60000)

Zadanie 5. Rozwiąż podobne zadanie dla danych

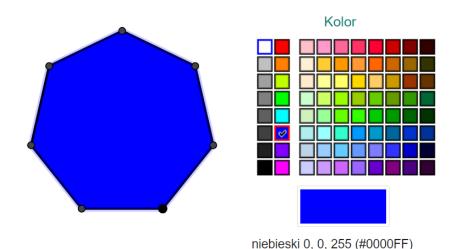
$$A = \begin{pmatrix} 0.2 & 0.1 & 0 & 0 \\ 0.1 & 0.2 & 0.1 & 0 \\ 0 & 0.1 & 0.1 & 0.2 \\ 0 & 0 & 0.2 & 0.3 \end{pmatrix} , d = \begin{pmatrix} 7000 \\ 6000 \\ 6000 \\ 5000 \end{pmatrix}$$

3. Kolory. Używamy często palety barw **RGB** (**Red-Green-Blue**). Spójrzmy na rysunek z Geogebry.



czerwony 255, 0, 0 (#FF0000)

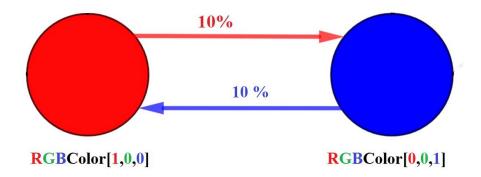
FF to w układzie szesnastkowym 255



W programie *Mathematica* (w którym zrobione są poniższe rysunki) *m*amy:

RGBColor[1,0,0] = czerwony, RGB[0,1,0] = zielony, RGB[0,0,1] = niebieski.

Oto i <u>zadanie 6</u>. W niepoważnej wersji "migrantów" ujmę to tak. Na jednej z wysp żyli sobie Czerwoni, na drugiej Niebiescy. Gdy czerwoni emigrują do Bluelandii, zmieniają kolor skóry na niebieski – a właściwie to nie dokładnie tak, bo to wszyscy mieszkańcy Bluelandii trochę "czerwienieją" – proporcjonalnie do liczby nowych przybyszów. I oczywiście symetrycznie: uchodźca z Bluelandii powoduje, że wszyscy w Redlandii trochę czerwienieją. W wersji zupełnie poważnej może to wyglądać tak. Mamy dwa zbiorniki: jeden z czerwonym barwnikiem i drugi z niebieskim. Za każdym razem wymieniamy 10% ich zawartości. Jak zmieniają się kolory?



Mamy tu input-output matrix:

$$A = \begin{pmatrix} 0.9 & 0.1 \\ 0.1 & 0.9 \end{pmatrix}$$
 W Redlandii mamy stan zerowy RGBColor[1,0,0]. Pomińmy

środkowe zero (bo nie mamy w ogóle zielonego), tj. mamy r = 1, b = 0, czyli $\begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix}$. Po roku będzie $0.9 \ r + 0.1 \ b$.

W Bluelandii na odwrót,
$$\binom{0}{1}$$
 zmieni się na $\binom{0.1}{0.9}$.

Mamy więc – jak poprzednio - przejście $\binom{r}{b} \to A \binom{r}{b}$. Pamiętając, że w kolumnach macierzy przekształcenia liniowego znajdują się współrzędne obrazów wektorów bazowych, u nas $\binom{1}{0}$, $\binom{0}{1}$, mamy w kolejnych iteracjach następujący układ kolorów:

Po pierwszym roku (pierwszym mieszaniu) odpowiednio na pierwszej i na drugiej wyspie:

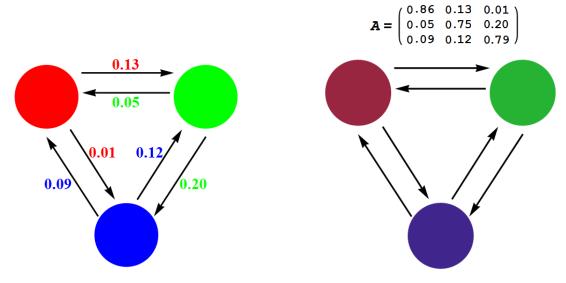
RGBColor[0.9, 0, 0.1] RGBColor[0.1, 0, 0.9]

Następnie

$$\begin{pmatrix} 0.9 & 0.1 \\ 0.1 & 0.9 \end{pmatrix}^{2} = \begin{pmatrix} 0.82 & 0.18 \\ 0.18 & 0.82 \end{pmatrix}_{[0.82, 0, 0.18]} [0.18, 0, 0.82]$$
$$\begin{pmatrix} 0.9 & 0.1 \\ 0.1 & 0.9 \end{pmatrix}^{3} = \begin{pmatrix} 0.76 & 0.24 \\ 0.24 & 0.76 \end{pmatrix}_{[0.76, 0, 0.24]} [0.76, 0, 0.24]$$

$$\begin{pmatrix} 0.9 & 0.1 \\ 0.1 & 0.9 \end{pmatrix}^4 = \begin{pmatrix} 0.705 & 0.295 \\ 0.295 & 0.705 \end{pmatrix}$$
[0.705, 0, 0.295] [0.705, 0, 0.295]

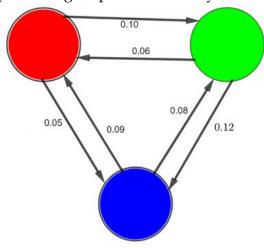
Zadanie 7. Jakie barwy będą miały koła przy zmieszaniu barw jak na rysunku? Strzałki pokazują, jaką część pojemnika wlewamy do innego, np. z **G** wlewamy 5% do **R**, oraz (jednocześnie) z **R** wlewamy 13% do **G**.



Rozwiązanie. Macierzą w.-w. jest
$$A = \begin{pmatrix} 0.86 & 0.13 & 0.01 \\ 0.05 & 0.75 & 0.20 \\ 0.09 & 0.12 & 0.79 \end{pmatrix}$$
. Jej kolumny

wyznaczają rozkład kolorów po pierwszym mieszaniu. Możemy to narysować. Na prawym rysunku, ten śliwkowy kolor po lewej u góry to właśnie RGB[0.86, 0,05,0.09]

Zadanie 8. Rozwiąż problem "mieszania barw", to jest wyznacz, jakie barwy będą miały koła po kolejnych mieszaniach. Dane są na rysunku. Strzałki pokazują, jaką część pojemnika wlewamy do innego, np. z **G** wlewamy 6% do **R**, oraz (jednocześnie)



z R wlewamy 10% do G.

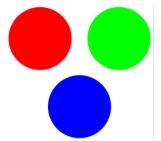
Rozwiązanie. Oznaczmy odpowiednie pojemniki, jak przedtem, literami odpowiadającymi kolorom R, G, B.

Macierzą wejścia-wyjścia jest
$$A = \begin{pmatrix} 0.85 & 0.10 & 0.05 \\ 0.06 & 0.82 & 0.12 \\ 0.09 & 0.08 & 0.83 \end{pmatrix}$$
. Istotnie, po

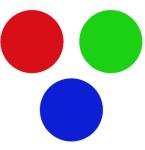
pierwszym mieszaniu w pojemniku R jest 85% czerwonego, 6% zielonego

i 9% niebieskiego. Jest to właśnie pierwsza kolumna macierzy A, czyli $A \cdot \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \\ 0 \end{pmatrix}$

Podobnie dla $\begin{pmatrix} \mathbf{0} \\ \mathbf{1} \\ \mathbf{0} \end{pmatrix}$ i $\begin{pmatrix} \mathbf{0} \\ \mathbf{0} \\ \mathbf{1} \end{pmatrix}$. Kolumny kolejnych potęg macierzy A wyznaczają rozkład kolorów w pojemnikach. Zobaczmy:

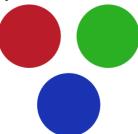


Stan początkowy:



Po pierwszym mieszaniu (działanie macierzy A)

Po działaniu macierzy A^2 , Kolory [0.73, 0.11, 0.16], [0.17, 0.69, 0.14] i



[0.10, 0.20, 0.70] wyglądają tak:

 A^3 : Kolory [0.64, 0.15, 0.21], [0.22, 0.59, 0.19] i [0.14, 0.25, 0.61] to takie jak niżej



Kolejno A⁴, A⁵ A⁶



 A^{10} jest już całkiem szare:



Zobaczmy jeszcze A^{30} .

$$\begin{pmatrix} 0.85 & 0.1 & 0.05 \\ 0.06 & 0.82 & 0.12 \\ 0.09 & 0.08 & 0.83 \end{pmatrix}^{30} = \begin{pmatrix} 0.333514 & 0.333401 & 0.333085 \\ 0.333148 & 0.333325 & 0.333527 \\ 0.333338 & 0.333275 & 0.333388 \end{pmatrix}$$